

Божидар Зечевић

Рамене уз рамене у Великом рату

Изворно објављено у часопису Печат, Београд, 25. јануара 2019.

На питање *Кад нам је то Русија помогла?* одговара дугометражни документарни филм *Рамене уз рамене* у производњи Фикс фокуса и „Застава фима“, који језиком покретних слика обнавља сећање на братство по оружју два народа, а требало би да буде завршен у овој години. Питање је важно јер се не тиче само хорског русофобног наратива, већ и тужне чињенице да је данас готово заборављена пресудна помоћ руског народа цара од почетка рата до 1917. године, без које би нападнута Србија тешко опстала. Кад кажемо народа и цара пре свега мислимо на онтолошку вертикалу Русије, мање на политичаре: помоћ је била искрена и братска, сажета у једној јединој реченици Николаја Другог: „Све, све ћу да учиним за српски народ“. Та изјава је требало да стоји на царевом споменику у Београду, јер ово је био једнодушни став целе Русије у тренутку у коме су почињала непријатељства, без обзира на општу свест о томе да Русија није била сасвим спремна за рат. Никада не смемо заборавити узроке и поводе овог рата, а посебно држање велике православне државе у тренуцима дотад највеће кризе у историји света. Да тада није било Русије не би било ни нас.

Цела Русија уз Србе

Била је недеља, 20. јули по старом или 3. август 1914. по новом календару, дан светао и ведар. У ваздуху се осећало нешто свечано и велико. Породица Императора и његова свита пристигле су из Царског села још рано тог јутра, а велика маса света сливала се на трг пред Зимским дворцем у Петрограду. Сто хиљада људи тражило је од цара да Русија одлучно одговори на напад Немачке и Аустроугарске. Демонстрације поводом аустријског бомбардовања незаштитених житеља Београда, почеле су још раније широм Русије. Масе су од цара тражиле јасан одговор и нису сумњале да ће до њега ускоро доћи. Руски министар иностраних послова Сергеј Сазонов, чије име данас носи једна београдска улица, рекао је тада немачком посланику: „Ако бисмо ми дозволили да Србија буде жртвована, читава Русија дигла би се против нас“.

Долазак народа на дворски трг, Санкт-Петербург, 20. јул 1914.

Говор цара – оновремени цртеж

Призори тешко рањеног Београда револтирала су масу петроградских радника, која се само неколико дана раније, на истом овом тргу, сукобљавала са полицијом. Али кад је објављен рат Србији, све се одједном преокренуло. Петроградски радници високо су подигли заставу Русије. Нашавши се међу радницима, секретар српског посланства у Петрограду Михаило Вукићевић упитао је једног од најгласнијих, како је био могућ овакав преокрет? Уследио је одговор:

„Ви господине, сигурно нисте Рус?”

„Па и нисам... Србин сам. Али какве везе то има са мојим питањем?”

„Како да нема везе. Ономад, кад смо се тукли са полицијом, била је то домаћа, унутрашња ствар. Али сада је у питању наша отаџбина, а то је цела Русија. Сада је цела Русија уз вас, Србе!”

Напред је ношена слика цара Николаја, за њом велика руска застава, коју је носио један Србин, студент, члан „Сокола“. Пред Зимским дворцем окупиле су се непрегледне масе света и још су придлазиле нове. Певане су патриотске песме и клицало се „Доле Немачка“, „Живела Русија“, „Живео Цар“. Неко је на једном транспаренту погрешно, али од срца написао „Живео Сербия!“. Овај српско-руски израз спонтано се уклопио у масу и у тренуцима одушевљења грешку нико није ни примећивао.

Цар Николај II Романов на балкону Зимског дворца, 20. јул 1914.

Владимир Родзјанко, унук последњег председника руске Думе (Михаила, који је умро и сахрањен у Београду), преноси нам сећања свога деде: „Најпосле дошао је и тај тренутак. Цар се појави на балкону Дворца. Сва она непрегледна маса као на какав знак скиде капе и заори се химна „Боже царја храни“. Када одјекну химна, тако одједном она непрегледна маса паде на колена. Химна је певана, народ је клечао, а онај анђеоски са онога високог каменог стуба као да је благосиљао. Тада су се оне хиљаде Руса осећале као једно. И може се слободно рећи да је једним дахом дисала цела Русија... Господар, изашавши пред народ, рекао је: 'Заштитићемо Србију!' Људи су клекли на колена. Био је то Сабор самосвести свих Руса“.

Русија спашава Запад

Можда је једини који није клечао био филмски сниматељ који је снимао цео овај величанствени призор. Ипак, видимо на приложеној фотографији да се и он некако погнуо у тренутку у коме је неко повикао „Тишина! Говори цар!“.

Испод балкона: неки клече, филмски сниматељ снима

„Са пуним једнодушјем и посебном снагом пробудила су се братска осећања када је Аустроугарска објавила Србији очигледно неприхватљиве захтеве“ рекао је тада цар Николај Други. „Презревши мирољубиви одговор српске владе и одбацивши добронамерно посредовање Русије, Аустроугарска је журно кренула у оружани напад, бомбардујући незаштићени Београд. Немачка је изненадно објавила Русији рат. Сада је наша дужност да одбранимо част, достојанство и целовитост Русије и њен положај међу великим државама. С нама је Бог!“

„Када је цар завршио свој говор настало је опет клицање, опет руска химна. Сунце је сијало, ваздух је пред нама треперио, небо је било плавичасто бело, пуно сјаја и светлости“ сећа се Михаило Вукићевић. „Русија је тада пред мојим очима изгледала као несавладиви, циновски колос“.

Колос се покренуо и више се није могао зауставити. Сlike козачке коњице, која као лавина креће у јуриш, испуниле су тадашњу Европу осећањем страхопоштовања. Само неколико дана после објаве рата заузет је град Гумбинен у Источној Пруској. У првом таласу руског јуриша предала се аустроугарска Галиција, а њен главни град Лавов пао је под тим налетом. Муњевите руске победе, страшни губици и огроман број заробљеника престравили су аустронемачки блок. Да би се некако зауставио руски ваљак, обустављена је офанзива на Париз и немачке трупе усиљеним маршем послате натраг, на Исток.

Француска влада спремала се већ да бежи у Бордо, каже Винстон Черчил и описује како је немачки генерал фон Клук својим догледом већ гледао Ајфелову кулу. Пише даље Черчил: „У овом претешком тренутку почео да се стварно осећа руски притисак. Мора се одати вечно признање руском цару и народу за племенити занос и верност са којима су се бацили у рат“.

Маршал Француске Фердинанд Фош био је још одређенији: „То што Француска тада није била избрисана са карте Европе имамо да захвалимо пре свега Русији“. И Французи и Енглези брзо су заборавили ко их је избавио беде у августу 1914. Две године касније учинили су све да Николаја свргну са власти, а руски народ гурну у крвави грађански рат, коме су и сами припомогли.

У августу 1914, генерал Степа до ногу је потукао аустроугарску војску и бацио је у реку Саву, одакле се спасавала безглавим бекством на Запад. Готово истога дана када је на Западу пао Лавов,

српска војска ушла је у погранични аустријски град Земун, одакле је Београд онако крвнички бомбардован прве ноћи рата. Причају да су Срби у Земуну са уживањем испили сав шампањац, који је генерал са славним презименом Фон Гоља спремио за прославу заузећа Београда (сањао је, наиме, да српску престоницу поклони својој царици за рођендан, 18. августа!).

Подвиг адмирала Весјолкина

Адмирал Весјолкин

Фотографије уласка Срба у први аустријски град у Великом рату, које је у свет послао руски сниматељ Самсон Чернов, одушевиле су Петроград. Мали српски брат показао се више него достојан савезник, који не почетку рата везао за себе шест непријатељских корпуса. Не само што је на делу побио све процене о слабости да се сам брани, него је далеко надмоћнијем непријатељу нанео одлучан војнички пораз, од кога се Беч опорављао више од годину дана. Више никада, међутим, Аустроугарска није могла да игра улогу коју је себи наменила на Балкану.

Чернов, дописник париског „L'Illustration“-а, петроградског „Новое Время“ и многих других листова, дошао је у Србију из Париза још за време Другог балканског рата, 1913, а напустио је тек 1915.

са српском војском, са којом је прешао Албанију и оставио стотине аутентичних визуелних докумената о српској епопеји у Балканским и Великом рату. Његовим драгоценим пропагандним доприносом одбрани Србије и живописном личном судбином посебно ћемо се бавити на овим странама, али је сада потребно истаћи да су Черновљеви снимци ратних злочина аустроугарске војске у Шапцу и Мачви згрозили светско јавно мњење, а широм Русије оставили болан утисак. Опет је из душе руског народа потекао спонтани покрет за помоћ Србима, који је на сваки начин помагао царски двор у Петрограду. Са Волге, са свих руских река и равница слила се низ Дунав река помоћи. Руско жито, одело и оружје, војни материјал, храна и муниција, бензин и угаљ кренули су за Србију организованим речним конвојима.

Руска помоћ договорана је на дневној вези са српском владом и врховном командом, преко српске мисије у Петрограду, посланика Спалајковића и војног аташеа, пуковника Лонткјевића. За само годину дана, од 1. октобра 1914. до 18. септембра 1915. године, експедиција специјалне намене капетана бојног брода, доцније вицеадмирала Михаила Михайловича Весјолкина (**на слици**), успела је да од руске базе Рени на ушћу Дунава до српског пристаништа Прахова пребаци обимну војну и хуманитарну помоћ, углавном донирану из личне касе цара Николаја, чије износе објављујемо по први пут у нас на овом месту. Руски војни историчар С. В. Тјуриков први је скупио драгоцену грађу о овом подухвату и објавио је сасвим недавно (2015), па смо тек у том светлу могли да сагледамо значај руске војне помоћи у првој години рата.

Зашто је било тако? Мора се рећи да је и у СССР Велики рат дуго сматран „империјалистичким“ и изучаван углавном у уским научним круговима, далеко од очију јавности, те је, временом, падао у заборав. Тек однедавно у руским и српским научним круговима (нарочито српског историчара руског порекла Алексеја Тимофејева, коаутора књиге *Руска војна помоћ Србији за време Првог светског рата*) добија нови замах изучавање руско-српских ратних веза, све до фебруарске револуције и трагичног повлачења Русије из Великог рата. И у нас је ова сарадња била потиснута у други план, прво од стране брозовске номенклатуре, а затим од свих могућих „евроатлантских фактора“ како се еуфемистички назива домаћа пета колона у садашњем хибридном рату против Србије и Русије. •

Према подацима које је скупио и објавио С. Тјуриков између 1914. и 1915. године упућено је у Србију Дунавом

- 45 речних конвоја бродова и шлепова са
- 120.000 пушака
- 93.000.000 комада пушчане муниције
- 15. 470 вагона житарица
- 5000 коња, артиљеријских граната, комплета летњих и зимских одела, чизама, понтонских мостова, угља, бензина и другог материјала, укупно

8. 649. 490 тона и

- 8 комплетних војних болница са опремом, медицинским материјалом, лекарима и болничким особљем.

КРЕДИТЪ ПРАВИТЕЛЬСТВА
ДЕНЕЖНОЕ ДѢЛСТВО
ПОСРЕДСТВО ПРАВИТЕЛЬСТВА
ВЪ СЛУЖБѢ ПРАВИТЕЛЬСТВА
ВЪ СЛУЖБѢ ПРАВИТЕЛЬСТВА
ВЪ СЛУЖБѢ ПРАВИТЕЛЬСТВА

ГОДЪ

XLVIII

ПРАВДА
ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ
ВЕНАВЕНАВЕНАВЕНА

ТЕЛЕФОНЪ Ред. и Адм. Канц. 412-44

ТЕЛЕФОНЪ Редакц. Канц. 412-44

Содержание
Содержание
Содержание
Содержание
Содержание

ЛЮНА-ПАРКЪ
Оперетты
Мюзик-холл

ТАНЦЫ ОЛАКСЕТА
Кинетофонъ Эдисона

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

МЮЗИК-ХОЛЛ
Вилла Родъ
А. С. Родъ

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ТАНЦЫ ОЛАКСЕТА
Кинетофонъ Эдисона

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

Вилла Родъ
А. С. Родъ

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ТАНЦЫ ОЛАКСЕТА
Кинетофонъ Эдисона

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

АКВАРИУМЪ
ОБОЗРѢНІЕ

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ТАНЦЫ ОЛАКСЕТА
Кинетофонъ Эдисона

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ЗАПРЕТНЫЙ ГОРОДЪ

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ТАНЦЫ ОЛАКСЕТА
Кинетофонъ Эдисона

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

Зоологическій садъ
ГАСПАРОНЪ

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ТАНЦЫ ОЛАКСЕТА
Кинетофонъ Эдисона

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

По жертвованію деньгами

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ТАНЦЫ ОЛАКСЕТА
Кинетофонъ Эдисона

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

ОБОЗРѢНІЕ ПО НОЧАМЪ... ПО НОЧАМЪ...
ТРОМБЕТТА

СЪ НАМИ БОГЪ!

ЦАРСКІЙ МАНИФЕСТЪ О ВОИНѢ

ВЫСОЧАЙШІЙ МАНИФЕСТЪ,
ВОЛЕЮ МИЛОСТИЮ
МЫ НИКОЛАЙ ВТОРЫЙ

ИМПЕРАТОРЪ И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССИЙСКІЙ

СЛАВЪ БОГОУ, СВѢТУ, МИРУ, СПРАВЕДЛИВОСТИ, И ПРАВДѢ И ПРАВЕДНОСТИ

Объявляемъ всѣмъ върнымъ НАШИМЪ подданнымъ
Слѣдуетъ историческимъ нашимъ побѣдамъ, Россіи,
всегда не хватало и хранило въ своемъ народѣ, не
когда не хватало и хранило въ своемъ народѣ, не
когда не хватало и хранило въ своемъ народѣ, не

Послѣдъ, уступившей и неравнобной итабѣ Сербіи
и Черногоріи, открывъ добровольно
и Черногоріи, открывъ добровольно
и Черногоріи, открывъ добровольно

Высочайшимъ, въ силу вселеннаго закона,
принять вселеннаго закона,
принять вселеннаго закона,
принять вселеннаго закона

Судимъ думавшимъ и спонсорамъ, немцамъ Австріи
Германіи, немцамъ Австріи
Германіи, немцамъ Австріи
Германіи, немцамъ Австріи

Нашъ предметъ для насъ составляетъ только на
интересамъ имперіи,
интересамъ имперіи,
интересамъ имперіи,
интересамъ имперіи

Въ гражданъ, чья воля должна бы была
интересамъ имперіи,
интересамъ имперіи,
интересамъ имперіи,
интересамъ имперіи

Въ гражданъ, чья воля должна бы была
интересамъ имперіи,
интересамъ имперіи,
интересамъ имперіи,
интересамъ имперіи

Его Императорское Величество
ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ.

Нѣмецкое извѣстіе

Для цѣли, чтобы и дипломатическіе
интересы имперіи,
интересы имперіи,
интересы имперіи,
интересы имперіи

Нѣмецкое извѣстіе

Для цѣли, чтобы и дипломатическіе
интересы имперіи,
интересы имперіи,
интересы имперіи,
интересы имперіи

Нѣмецкое извѣстіе

Для цѣли, чтобы и дипломатическіе
интересы имперіи,
интересы имперіи,
интересы имперіи,
интересы имперіи

Въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ
Въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ
Въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ
Въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ, въ этотъ моментъ

НИКОЛАЙ